

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя
Факультет економіки та менеджменту
Кафедра психології

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для магістерських практик:
фахової практики і практики за темою кваліфікаційної роботи

для студентів спеціальності 053 «Психологія»
усіх форм навчання

Тернопіль 2023

УДК 316.6
М54

Упорядник:

Ярослав Стоцький – професор, доктор історичних наук(Україна), доктор гуманітарних наук (Польща), професор кафедри психології ТНТУ ім. І. Пулюя

Рецензенти:

Василь Вишньовський – доцент, кандидат психологічних наук, завідувач кафедри психології ТНТУ ім. І. Пулюя

Ірина Періг – доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології ТНТУ ім. І. Пулюя

Методичний посібник розглянуто і затверджено на засіданні кафедри психології Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.
Протокол № 8 від 15 березня 2023 р.

Схвалено та рекомендовано для друку на засіданні науково-методичної комісії факультету економіки та менеджменту Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.
Протокол № 6 від 20 березня 2022 р.

М54 Методичні вказівки для магістерських практик : фахової практики і практики за темою кваліфікаційної роботи/ Упорядник Я.В. Стоцький.– Тернопіль : Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя,2023.–36с.

УДК 316.6

Методичні вказівки розроблено відповідно до навчального плану підготовки фахівців освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 «Психологія»

Положення про психологічні практики

Фахова практика і практика за темою кваліфікаційної роботи є обов'язковим етапом практичного навчання студентів спеціальності 053 «Психологія» освітнього ступеня «Магістр».

Положення про практику узгоджено з програмами фахової практики і практики за темою кваліфікаційної роботи студентів, що навчаються за спеціальністю 053 «Психологія», яка розроблялася згідно положень Міністерства освіти і науки України про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах від 2 червня 1993 року №161; про проведення практики студентів ВНЗ від 8 квітня 1993 року № 93.

З наказу № 161 від 02.06.1993 р. Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах:

«3.11.1. Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів є компонентом освітньої програми для здобуття освітнього ступеня і має на меті набуття студентом професійних навичок та вмінь.

Практична підготовка студентів здійснюється на передових сучасних підприємствах і організаціях різних галузей господарства, науки, освіти, охорони здоров'я, торгівлі і державного управління тощо.

3.11.2. Практична підготовка проводиться в умовах професійної діяльності під організаційно-методичним керівництвом викладача вищого навчального закладу та спеціаліста з даного фаху.

Програма практичної підготовки і терміни її проведення визначаються навчальним планом».

Мета практик

Основною метою практик є підготовка студентів-психологів до успішної професійної діяльності за спеціальністю 053 «Психологія». В основі практик лежить системний підхід до формування навичок професійної діяльності студентів, що включає поєднання теоретичних знань і практичних умінь. Відтак, найголовнішим критерієм ефективності проходження цих видів практики з психології є здатність студентів вирішувати професійні проблеми.

Практики побудовані за принципом поступового поглиблення знань та умінь професійної діяльності психолога відповідно до теоретичних дисциплін, які вивчаються студентами.

Під час проходження практик студенти ознайомлюються з особливостями роботи психолога; набувають досвід психологічної діяльності, виробляють уміння та навички, необхідні для вирішення професійних завдань; оволодівають формами і методами діагностичної, корекційно-розвивальної, просвітницької, дослідницької і навчально-виховної роботи; рефлексують свої особистісні якості і рівень практичної підготовленості для успішного написання і захисту магістерської дипломної роботи та до майбутньої професійної діяльності.

Фахова практика і практика за темою кваліфікаційної роботи відповідають адаптаційним, розвивальним, навчальним та виховним завданням підготовки майбутніх психологів.

Принципи організації практик

для студентів 053 «Психологія» освітнього ступеня «Магістр»

1. Органічний зв'язок практичних завдань із вивченням теоретичних дисциплін.
2. Можливість вибору об'єкту фахової практики і практики за темою кваліфікаційної роботи у відповідності з навчальними інтересами, нахилами і здібностями студентів.
3. Забезпечення дослідницького підходу:

- можливість досліджувати психологічну проблематику у відповідності з особливостями і завданнями соціальних структур, що є базовими для психологічної практики;

- можливість проявити дослідницьку самостійність, апробувати знання на практиці;

- можливість проводити дослідження відповідно до завдання дипломної роботи.

4. Наступність даних видів практик, систематичність та послідовність, поступове ускладнення її змісту, форм і методів організації, а також видів діяльності студентів.

В ході магістерських практик студенти-психологи повинні сформувати і закріпити такі **вміння**:

- спостерігати за поведінкою клієнта, за діями навчальної чи професійної групи;
- спеціальним чином організовувати професійне спілкування (просвітницька бесіда, індивідуальне консультування);
- застосовувати різні методи діагностично-корекційної роботи;
- проводити індивідуальні та групові психологічні дослідження;
- організовувати власну професійну діяльність, аналізувати результати її виконання;
- закріпити методику наукових досліджень згідно теми магістерської дипломної роботи.

Завдання практик

1. Поглиблювати і закріплювати теоретичні знання, оволодіти загальними теоретико-методологічними принципами психологічного дослідження, сформувати вміння і навички застосовувати знання у професійній діяльності психолога.

2. Ознайомитися з основними напрямками та особливостями роботи психолога в закладах різного профілю діяльності та зі змістом нормативних документів, які регламентують діяльність психологічної служби.

3. Сприяти формуванню у студентів адекватної професійної позиції психолога, відповідного стилю поведінки і мислення.

4. Застосовувати теоретичні знання під час психодіагностичної роботи, користуючись різноманітними формами та методами роботи і враховуючи вікові особливості клієнта, здійснювати аналіз та інтерпретацію отриманих даних, формулювати висновки та рекомендації за результатами дослідження.

5. Виробляти вміння здійснювати психологічну консультацію за результатами досліджень при вирішенні проблем міжособистісної взаємодії, навчально-виховних завдань, труднощів особистісного розвитку тощо.

6. Ознайомити майбутніх фахівців із просвітницькою та профілактичною роботою психолога і методами поширення психологічних знань серед населення з метою підвищення психологічної компетентності.

7. Розвивати вміння та навички проведення науково-психологічних досліджень, здійснювати перевірку обґрунтованості наукових припущень і теоретичних концепцій.

Загальні положення даних видів практик студентів-психологів

1. В установі, що є базою для проходження практики, студент повинен пройти інструктаж щодо правил техніки безпеки, ознайомитися з робочим місцем й узгодити план роботи на час проходження практики.

2. Під час проходження практики студент повинен чітко дотримуватись правил внутрішнього розпорядку установи.

3. Звіт про практику студент складає відповідно з графіком її проходження, який узгоджується з керівником практики.

4. Практика студента оцінюється за п'ятибальною і стобальною шкалою і враховується як диференційований залік.

5. Студент, який не виконав завдання практики, отримав негативний відгук про роботу або незадовільну оцінку, проходить практику повторно без відриву від навчання. Така практика триває вдвічі довше.

6. Якщо студент із поважних причин був відсутній в установі більше третини навчальних днів, які відводяться на проходження практики, або взагалі її не пройшов, для нього визначається новий термін проходження практики, і він проходить її без відриву від навчання. Якщо студент не пройшов практику без поважної причини, то кожен день його відсутності зараховується як 6 годин пропусків академічних занять.

7. Практика, яка оцінена «незадовільно», є академічною заборгованістю.

Обов'язки студентів-практикантів

1. Брати участь у настановних та підсумкових методичних конференціях із питань фахової практики.

2. Під час проходження практики виконувати правила внутрішнього розпорядку, розпорядження адміністрації закладу та керівників практики.

3. Виконувати всі види роботи, передбачені програмою практики.

4. Відвідувати консультації згідно встановленого графіку.

5. Систематизувати матеріали практики та здати їх лаборанту кафедри протягом трьох днів після її закінчення.

Вищий навчальний заклад надає направлення на проходження фахової практики і практики за темою кваліфікаційної роботи згідно графіку навчального плану для студентів усіх форм навчання. Місце проходження цих психологічних практик студенти можуть обирати самостійно, керуючись такими принципами:

- установа повинна мати штатною одиницею посаду практичного психолога, соціального педагога чи менеджера з персоналу;
- установа надає дозвіл на проходження цих практик і надає документи, в яких зазначаються особливості проходження студентом зазначених практик;

- установа забезпечує виконання всіх завдань, передбачених планом практик.

Студенти заочної форми навчання *самостійно* обирають місце для проходження цих практик і беруть в установі *відношення* про те, що заклад не заперечує проти проходження практик і забезпечує їх необхідними для цього умовами та документами.

Обов'язки керівників магістерських практик

Організатор практик:

1. Здійснює загальне керівництво: добирає і рекомендує заклади для проходження практик, координує розподіл студентів між керівниками практик, організовує і проводить настановну і підсумкову конференції.
2. Готує матеріали до наказу про проходження студентами магістерських практик і подає його керівнику практик у ВНЗ.
3. Оформляє необхідну документацію для можливої оплати працівникам навчальних закладів керівництва практик студентів.
4. Збирає документацію, що засвідчує проходження студентами фахової практики і практики за темою кваліфікаційної роботи.
5. Контролює роботу керівників практик щодо якості керівництва діяльністю студентів-практикантів.
6. Готує звіт за результатами практик і подає його декану факультету і керівнику практик у ВНЗ.

Керівник практик:

1. Приймає участь в організації і проведенні настановної та підсумкової конференції.
2. Затверджує індивідуальний план роботи студентів-практикантів.
3. Сприяє у забезпеченні оптимальних умов для виконання завдань практик у закладах, в яких студенти її проходять.
4. Допомогає студентам-практикантам у плануванні та проведенні різних видів психологічної роботи.

5. Надає консультації студентам щодо виконання окремих завдань практики та оформлення звітної документації.

6. Підтримує зв'язок з адміністрацією установ, в яких студенти проходять магістерські практики.

7. Перевіряє звітну документацію.

8. Оцінює якість виконання студентами завдань даних практик, подає результати організатору практик (заповнює звітну документацію).

Організація настановних та підсумкових конференцій

Перед початком як фахової, так і практики за темою кваліфікаційної роботи проводиться настановна конференція, на якій організатор та керівники цих практик повідомляють студентам інформацію про:

- 1) мету та завдання конкретної практики;
- 2) тривалість практики;
- 3) місце проходження практики;
- 4) інформацію про склад груп та їх керівників;
- 5) обов'язки студентів-практикантів;
- 6) графік консультацій;
- 7) види робіт, які повинні виконувати практиканти;
- 8) форму звітної документації;
- 9) контроль та критерії оцінювання практики.

На підсумковій конференції організатор та керівники психологічних практик аналізують якість виконання студентами завдань практики, студенти звітуються про проходження практики в установах і висловлюють пропозиції щодо її вдосконалення.

Форми та методи контролю магістерських практик

У процесі проходження магістерських практик здійснюється контроль, мета якого надати студентам необхідну допомогу у виконанні завдань практик.

Контроль з боку ВНЗ може здійснюватися:

- деканом (заступниками декана);
- завідувачем випусковою кафедрою;
- організатором та керівниками практик.

Контроль практик передбачає перевірку стану відвідування студентами закладу і дотримання режиму роботи установи, в якій вони її проходять, ведення щоденника, в якому занотовуються мета практичних завдань, умови та хід їх виконання. Після виконання завдань практик студенти складають розгорнутий звіт про особливості їх проходження.

Фахівець, за роботою якого спостерігає практикант, ставить підпис у щоденнику студента і тим засвідчує, що студент дійсно виконував психологічну діяльність, брав участь у тому чи іншому виді роботи. Підставою для зарахування даних практик є повне виконання програмних завдань і відгук (характеристика) з місця проходження практики.

Критерії оцінювання магістерських практик

Оцінка **«відмінно» (90–100 балів)** ставиться у випадку, якщо матеріали магістерських практик відповідають усім формальним та змістовним вимогам до їх написання, зокрема:

- матеріали практики подані у встановлений термін;
- звітна документація представлена у повному обсязі;
- матеріали практики є оригінальним авторським доробком студента, а не ксерокопією чи дублюванням роботи іншого студента;
- наявні бланки всіх досліджень;
- кількісний та якісний аналіз результатів досліджень виконаний у повному обсязі без суттєвих помилок і недоліків.

Оцінка **«добре» (75–89 балів)** ставиться у випадку, якщо матеріали практик відповідають усім формальним та змістовним вимогам до їх написання, зокрема:

- матеріали практики подані у встановлений термін, у повному обсязі;

- матеріали практики є оригінальним авторським доробком студента, а не ксерокопією чи дублюванням роботи іншого студента;
- наявні бланки досліджень;
- кількісний та якісний аналіз результатів досліджень виконаний у повному обсязі, але наявні незначні помилки та недоліки, що пов'язані із методологією даного наукового дослідження.

Оцінка «задовільно» (60–74 бали) ставиться у випадку, якщо матеріали практик відповідають встановленим формальним та змістовним вимогам до їх написання, зокрема:

- матеріали практики подані у повному обсязі, але пізніше встановленого терміну;
- матеріали практики є оригінальним авторським доробком студента, а не ксерокопією чи дублюванням роботи іншого студента;
- матеріали практики представлені в неповному обсязі, наявні помилки, які студент за допомогою керівника практики спроможний виявити, але не завжди може виправити;
- студент не дотримувався всіх вимог до оформлення матеріалів практики;
- наявні бланки не усіх досліджень;
- аналіз результатів досліджень виконаний у повному обсязі, проте наявні помилки та недоліки, що суттєво позначаються на повноті їхньої інтерпретації.

Оцінка «незадовільно» (0–59 балів) ставиться у тих випадках, якщо матеріали практики не подані або подані частково, а також:

- матеріали практики є дублюванням або ксерокопією матеріалів іншого студента;
- відсутні бланки досліджень;
- студент допустив помилки при розкритті методології наукового дослідження, неповністю провів критичний аналіз літературних джерел і не оформив їх згідно із сучасними вимогами та не ввів у звіт

категоріальне поле аналізованої проблеми, яке й стосується теми його кваліфікаційної роботи.

Деонтологічні особливості проходження психологічної практики

Психологічні практики, крім того, що покликані забезпечити виконання навчально-практичних завдань, повинні реалізовувати головний принцип роботи психолога – «не нашкодь!».

Оскільки ситуацій, в яких студент-практикант може свідомо чи несвідомо нашкодити клієнту, існує чимало і всі їх передбачити неможливо, наводимо ряд положень Етичного кодексу психолога, який регламентує взаємодію психолога та клієнта.

У випадку, коли студент-практикант сумнівається у своїх діях, він повинен звернутися до керівника практики чи практичного психолога за роз'ясненнями окремих положень Етичного кодексу.

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ПСИХОЛОГА¹

прийнятий на I Установчому з'їзді

Товариства психологів України

20 грудня 1990 року

1. Відповідальність

- 1.1. Психологи несуть особисту відповідальність за свою роботу.
- 1.2. Психологи зобов'язані всіляко запобігати і не допускати антигуманних наслідків у своїй професійній діяльності.
- 1.3. Психологи повинні утримуватись від будь-яких дій чи заяв, що загрожують недоторканності особи; не мають права використовувати свої знання і становище з метою приниження людської гідності, пригнічування особистості або маніпулювання нею; відповідальність за додержання пріоритету інтересів людини.

¹ Ряд положень Етичного кодексу психолога, які є актуальними і діючими та стали основою для нової редакції, розробленої у 2021 році Національною психологічною асоціацією України.

- 1.4. На психологів покладається відповідальність за надійність використовуваних методів та їх програмного забезпечення, валідність обробки даних досліджень, у тому числі тих, які проводяться з використанням комп'ютерних технологій.
- 1.5. Психологи застосовують лише ті знання, якими вони володіють відповідно до своєї кваліфікації, повноважень і соціального статусу.

2. Компетентність

- 2.1. Психологи постійно поповнюють свої знання про нові наукові досягнення в галузі їхньої діяльності, беруться за розв'язання тільки тих завдань, які належать до сфери їх компетенції [...].
- 2.2. Психологи не застосовують методів і процедур, не апробованих центральними органами Товариства психологів України [...].

3. Захист інтересів клієнта

- 3.1. Психологи суворо дотримуються принципу добровільної участі клієнта в обстеженнях [...]. Обов'язком психолога є намагання налагодити з клієнтом співробітництво [...].
- 3.3. Психологи не беруть участі в діях, спрямованих проти свободи особи. Вони не мають права змушувати клієнта розповідати про свою життєву філософію, політичні, релігійні чи етичні переконання, не повинні вимагати відмовитися від них [...].
- 3.5. Психологи не мають матеріальних або особистих привілеїв, не можуть використовувати свої знання і становище, довірливе ставлення і залежність клієнта у власних корисливих інтересах [...].
- 3.6. Психолог уникає встановлення неофіційних взаємин з клієнтом, якщо це може стати на перешкоді проведення діагностичної, консультативної і корекційної роботи з ним. Між психологом і клієнтом не повинно бути статевої близькості у період, коли психолог несе відповідальність за нього [...].

- 3.9. Психолог не робить висновків і не дає порад, не маючи достовірних знань про клієнта або ситуацію, в якій він перебуває. У звіті (висновку) психолога має міститися лише необхідна і водночас достатня, що відзначається цілковитою надійністю результатів, інформація для розв'язання поставленого завдання, мають вказуватися межі здійснюваних досліджень, характер виявлених симптомів – постійний чи тимчасовий.
- 3.10. Психолог у доступній формі повідомляє обстежуваного про поставлений діагноз і методи та засоби допомоги. При цьому він зобов'язаний обачливо і обережно висловлюватися щодо виявлених патологій у психічному стані клієнта. Психолог обов'язково попереджає про те, хто і для чого може використати ці дані [...]. Психолог уповноважений особисто запобігати некоректному і неетичному використанню результатів досліджень і повинен виконувати обов'язок незалежно від посадової субординації.

4. Конфіденційність

- 4.1. Психолог зобов'язаний додержуватися конфіденційності в усьому, що стосується взаємин з клієнтом, його особистого життя і життєвих обставин. Виняток становлять випадки, коли виявлені симптоми є небезпечними для клієнта та інших людей, і психолог зобов'язаний поінформувати тих, хто може надати кваліфіковану допомогу. Конфіденційності можна не дотримуватись, якщо клієнт просить або згоджується, аби в його інтересах інформацію було передано іншій особі.
- 4.2. Психолог не збирає додаткових відомостей про обстежуваного без його згоди і задовольняється лише тією інформацією, яка потрібна для виконання професійного завдання. Відеозапис, фотографування і занесення інформації про клієнта до комп'ютерних банків даних здійснюються лише за згодою учасників.

- 4.3. Психолог зобов'язаний оберігати професійну таємницю, не поширювати відомостей, отриманих у процесі діагностичної і корекційної роботи, додержуватись анонімності імені клієнта (наприклад, під час навчання, в публікаціях). Для демонстрації і прослуховування будь-яких матеріалів потрібний письмовий дозвіл людини, за чією згодою вони були записані, на вимогу клієнта матеріали негайно знищуються.
- 4.4. Документація роботи психологів повинна вміщувати лише професійно необхідні матеріали. До цих матеріалів, пов'язаних з конфіденційним змістом діяльності психологів, має виключатися доступ сторонніх осіб. У тих же випадках, коли психологи звертаються за допомогою до інших фахівців, потрібно спеціально ознайомити їх з питаннями, що стосуються умов і терміну зберігання таких матеріалів, а також обмежень у використанні інформації про клієнта і попередити про міру відповідальності за недодержання конфіденційності [...].
- 4.6. Психолог інформує клієнтів про правила конфіденційності. Смерть або зникнення обстежуваного не звільняє психолога від необхідності зберігати професійну таємницю.
- 4.7. Психолог не передає методичних матеріалів особам, які не уповноважені здійснювати психологічну діяльність; не розкриває суті і призначення конкретної методики (за винятком доступних роз'яснень правоохоронним і судовим органам) [...].

7. Професійна кооперація

- 7.1. Психолог, ведучи професійну дискусію, не повинен дискредитувати колег або представників інших професій, які використовують ті самі або інші наукові методи, він має виявляти повагу до наукових шкіл і напрямків. Психолог цінує професійну компетентність, високу культуру, ерудицію, відповідальне ставлення до справи колег та представників інших професій. Якщо ж психолог виявить ненауковість чи неетичність у професійній діяльності колеги, він повинен сприяти виправленню

ситуації. У разі неуспіху цих зусиль психолог може виступити з об'єктивною, аргументованою критикою роботи колеги у психологічному співтоваристві. У тих же випадках, коли критика виявляється суб'єктивною, упередженою, член Товариства має право звернутися до Комісії з етики, висновок якої може використати для спростування несправедливих оцінок чи критики [...].

7.5. У вирішенні спірних питань психолог керується положеннями даного Етичного кодексу [...].

Фахова практика та практика за темою кваліфікаційної роботи

для студентів V курсу

спеціальності 053 «Психологія»

Загальні вказівки

Фахова практика проводиться у ІХ семестрі (6 тижнів): час проходження для стаціонару – січень–березень, заочників – листопад–грудень, а практика за темою кваліфікаційної роботи, відповідно, в Х семестрі (5 тижнів): час проходження для стаціонару – червень–липень, заочників – квітень–травень.

Для виконання завдань зазначених практик студенти направляються у центри практичної психології та соціальної роботи, реабілітаційні центри, притулки для неповнолітніх, центри зайнятості населення, центри соціальних служб для молоді, громадські організації тощо.

Студенти ознайомлюються з системою психологічної служби в закладах різного типу (освітньо-виховних, медичних, юридичних, громадських, торгівельних, сфери послуг тощо), її структурою, основними нормативно-правовими документами, що регулюють діяльність психолога, специфікою і напрямками роботи.

ФАХОВА ПРАКТИКА

Завдання фахової практики:

Конкретний зміст і завдання фахової практики визначаються метою і завданням магістерської роботи.

1. Поглиблення та закріплення теоретичних знань, формування умінь застосовувати знання у професійно-орієнтованих завданнях.
2. Удосконалення вмінь проведення діагностичної, психокорекційної, консультативної та тренінгової роботи (звіти, протоколи, бланки).
3. Стимулювання професійного росту майбутніх психологів

Особливості проходження фахової практики

Студенти-практиканти виконують 5 професійно-орієнтованих завдань згідно із метою дослідження. Студент заповнює індивідуальний план і щоденник проходження практики, *самостійно* розподіляє завдання по днях і тижнях, керуючись програмою практики:

- 1) психодіагностичне дослідження групи (проведення, обробка результатів, написання висновків та рекомендацій);
- 2) індивідуальне психодіагностичне дослідження (проведення, обробка результатів, написання висновків та рекомендацій);
- 3) психокорекційна робота;
- 4) проведення 1 психологічної консультації;
- 5) проведення тренінгового заняття;

Професійно-орієнтовані завдання повинні іманентно містити діагностичні, психокорекційні та консультативні задачі. При цьому студент-практикант зобов'язаний знати про діагностичні можливості, особливості інтерпретації та обмеження методів дослідження і психокорекційних технік, дотримуватись правил взаємодії досліджуваним та клієнтом під час консультативного процесу.

Студент-практикант виконує професійно-орієнтовані завдання (Алгоритм виконання професійно-орієнтованого завдання).

Проводячи **діагностичну** роботу, студент-практикант повинен досконало знати процедуру дослідження та інструкцію, складати протокол, чітко реєструвати емпіричні показники, зіставляти результати діагностики з результатами спостереження за поведінкою досліджуваного. Протоколи індивідуальних досліджень повинні містити інформацію про особливості виконання досліджуваним тестових завдань. Зокрема, має бути відображено особливості встановлення контакту психолога і досліджуваного, ступінь інтересу досліджуваного до виконання запропонованих завдань, спосіб їхнього виконання, темп роботи, рівень працездатності тощо.

Психокорекційна робота передбачає відвідування та аналіз психокорекційних занять. Студент має вказати тему та програму проведення психокорекційного заняття відповідно до мети дослідження.

Профорієнтаційне заняття (якщо база практики освітній заклад) передбачає використання інформаційних, діагностичних, корекційно-розвивальних методів, що допомагають старшокласникам розширити уявлення про світ професій, свої нахили та здібності, здатність рефлексувати.

Консультативна робота передбачає проведення не менше 1 психологічної консультації з описом проблеми, з якою звертається клієнт, та алгоритму спілкування та надання психологічної допомоги.

Тренінгова робота передбачає складення соціально-психологічного тренінгу та проведення не менше одного заняття.

Студенти денної і заочної форм навчання здають матеріали практики (звіт) керівнику від кафедри впродовж трьох днів після її завершення.

Зміст фахової практики

Зміст фахової практики визначений відповідно до основних видів діяльності практичного психолога: психодіагностичної, корекційно-відновлювальної, консультативної, розвивальної, просвітницької, навчальної та організаційно-методичної роботи.

За допомогою психолога організації (соціального працівника, менеджера з персоналу) студент-практикант **формулює** професійно-орієнтовані завдання. Наприклад, визначає коло психологічних чинників, що впливають на низьку працездатність працівників (вивчення особливостей динаміки професійно важливих якостей, умінь і навиків у звичайних умовах, дослідження функціональних станів працівників, особливостей мотиваційної сфери, індивідуальних властивостей особистості тощо).

В межах професійно-орієнтованого завдання студент-практикант самостійно або за допомогою практичного психолога (соціального працівника,

менеджера з персоналу) розробляє відповідну програму діагностики вирішуваної проблеми.

Студент-практикант **проводить** групові та індивідуальні дослідження, формулює висновки.

Після інтерпретації результатів діагностики студент-практикант розробляє **програму психологічної допомоги** (наприклад, із метою підвищення рівня працездатності), яка може включати психокорекційну, консультативну, тренінгову та просвітницьку роботу практичного психолога.

Профорієнтаційна робота передбачає проведення у формі групової бесіди просвітницького характеру, психологічного тренінгу.

Ймовірний прикладний перелік професійно-орієнтованих завдань, які можуть бути дотичні до теми, мети і об'єкту дослідження:

- психологічні наслідки педагогічної занедбаності;
- психолого-педагогічні труднощі взаємодії з дітьми з особливими потребами;
- психолого-педагогічні умови розвитку дітей з особливими потребами;
- участь у здійсненні професійного відбору працівників;
- наявність внутрішньогрупових та міжособистісних конфліктів;
- зниження показників рівня працездатності працівників (успішності навчання школярів);
- збільшення кількості виробничих/навчальних конфліктів;
- велика кількість виробничих помилок у діяльності;
- втрата інтересу до результатів професійної навчальної діяльності (зміна ціннісних орієнтації, мотивації);
- висока плинність кадрів;
- стресові стани та ПТСР тощо.

Психодіагностична робота відповідно до закладу, де проходить практика, може здійснюватися за допомогою таких методів:

1. *Діагностика особистісних характеристик:*

- 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттелла;
- тест «Копінг-стратегій» Р. Лазаруса і С. Фолькмана;
- багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А. Маклакова і С. Чермятіна;
- Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича.

2. *Діагностика психічних станів:*

- тест «Нервово-психічної стійкості» («Прогноз») В. Бодрова;
- методика діагностики оперативної оцінки самопочуття, активності і настрою (САН):
- методика діагностики показників і форм агресії А. Басса і А. Дарки;
- методика діагностики самооцінки Ч. Д. Спілберга і Ю. Л. Ханіна;
- кольоровий тест М. Люшера;
- методика діагностики рівня невротизації Л. І. Вассермана;
- методика діагностики рівня емоційного вигорання В. В. Бойка;
- експериментально-психологічна методика вивчення фрустраційних реакцій С. Розенцвейга;
- методика експрес-діагностики властивостей нервової системи за психомоторними показниками Є П. Ільїна;
- методика експрес-діагностики рівня психоемоційної напруги О. С. Копіна, К. О. Сулова, Е. В. Заїкіна.

3. *Діагностика міжособистісних стосунків у колективі:*

- методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі;
- методика діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса і Р. Даймонда;
- методика діагностики схильності особистості до конфліктної поведінки К. Томаса;

- методика діагностики міжособистісних стосунків («соціометрія») Дж. Морено;
- методика оцінки психологічної атмосфери в колективі А. Ф. Фідлера;
- експрес-методика вивчення соціально-психологічного клімату в колективі О. С. Михалюка і А. Ю. Шалито.

4. *Діагностика професійно важливих якостей працівників:*

- опитувальник внутрішньої мотивації Р. Реана (адаптація В. О. Климчука, О. Л. Музики);
- методика професійного самовизначення (тест Голланда);
- карта дослідження особистості К. К. Платонова;
- методика діагностики особистості за допомогою психометричного тесту С. Деллінгера;
- методика вивчення професійно важливих якостей спеціалістів системи «людина-техніка»;
- малюнковий тест «Ділові ситуації» Н. Г. Хитрової;
- методика самооцінки ділових й особистісних якостей керівника (менеджера);
- методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т. Елерса;
- ергономічна контрольна карта тощо.

5. *Діагностика дитячо-батьківських стосунків:*

- методика вивчення батьківських установок Е. Шефера і Р. Белла;
- методика «Аналіз сімейних взаємовідносин» Е. Ейдемільера і В. Юстіцкаса;
- опитувальники батьківського відношення В. Століна і А. Варги

6. *Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного і молодшого шкільного віку:*

- методики вивчення сенсорно-перцептивного розвитку, пам'яті, мислення, самосвідомості, емоційної сфери (інтернет-посилання на книгу з методиками 194.44.152.155/elib/local/862.pdf).

В окремих випадках студенти-практиканти можуть розробляти анкети, які, наприклад, розкривають зовнішні і внутрішні мотиваційні фактори праці для конкретного виду діяльності. Анкета закритого типу може вивчати різні сторони праці: престиж, професійний зміст роботи, кар'єрні питання, соціальну та особистісну значущість, умови праці, особливості колективу тощо.

Проведення індивідуальних досліджень включає проведення дослідження, обробку результатів, аналіз та інтерпретацію даних кожної методики, складання загальної психологічної характеристики досліджуваного і розробку рекомендацій.

Групові дослідження включають проведення дослідження, обробку результатів, аналіз та інтерпретацію даних.

Програма надання психологічної допомоги може включати:

- психокорекційні заняття;
- психологічне консультування (зазначити, коли і з ким проводилась консультація, коротко розкрити зміст);
- психологічну просвіту (вказати тему виступу і список використаної літератури);
- тренінгові заняття (ділова гра, мозковий штурм, групова дискусія, в яких зазначається мета, завдання, методи роботи, розробити критерії ефективності заняття).

Психокорекційні заняття проходять відповідно до спеціально розробленої програми. У професійно-орієнтованому занятті необхідно детально описати одну психокорекційну зустріч.

Студент-практикант розробляє проведення групових та індивідуальних психокорекційних занять, які, наприклад, можуть бути спрямовані на:

1. вирішення проблем шкільної дезадаптації (проблема невротизації, низького поведінкового самоконтролю, недостатнього розвитку окремих психічних процесів);
2. подолання нав'язливих страхів і високої тривожності;
3. оптимізацію самооцінки у певних сферах життєдіяльності;

4. подолання комунікативних бар'єрів та високого рівня конфліктності;
5. нівелювання дисгармонії особистісного розвитку.

Психокорекційна робота розробляється й узгоджується спільно з керівником діагностико-психокорекційної практики, а також практичним психологом організації, і проводиться лише в присутності чи за прямої участі останнього.

Психокорекційна група може включати від 3 до 15 осіб.

Профорієнтаційне заняття відбувається у старших класах, якщо практика проходить у школі, ліцеї чи гімназії, у формі просвітницької бесіди чи тренінгу з елементами психодіагностики.

Студент-практикант попередньо повинен:

1. Сформулювати мету заняття.
2. Сформулювати назву заняття (цікаву, яка відповідає меті).
3. Продумати конкретні завдання, які будуть вирішуватися на занятті: про що інформувати, що обговорити, які психологічні особливості діагностувати, що розвинути, сформулювати, актуалізувати тощо.
4. Обов'язково роздати агітаційні матеріали кафедри психології.
5. Визначити структуру заняття (вступна, основна і заключна частини), вправи.
6. Описати використані вправи

Звітна документація

1. *Щоденник* проходження практики, який включає *характеристику* роботи студента-практиканта, підписана директором закладу і практичним психологом та затверджена мокрою печаткою.

2. Програма фахової практики, в якій керівником практики проставлені відмітки про виконання завдань.

3. Загальні відомості про організацію:

Повна назва Адреса

Телефон

Прізвище, ім'я, по батькові директора

Прізвище, ім'я, по батькові практичного психолога

4. Виконані п'ять професійно-орієнтованих завдань.

Результати індивідуальних досліджень, в яких мають бути представлені:

- бланки відповідей досліджуваних;
- обробка результатів кожної методики;
- інтерпретація результатів по кожній методиці;

Бланки відповідей, малюнки нумеруються і розміщуються у додатках.

Обов'язково слід вказати про особливості взаємодії досліджуваного та психолога, про ступінь інтересу досліджуваного до запропонованих завдань, про спосіб їх виконання, про темп та працездатність досліджуваного.

Результати групових досліджень, у яких мають бути представлені:

- бланки відповідей групи працівників або учнів (у конвертах з підписом);
- обробка та інтерпретація результатів дослідження кожного працівника або учня;
- узагальнена таблиця результатів (для кожної групи);
- інтерпретація результатів (по кожній методиці).

Бланки відповідей нумеруються і розміщуються у додатках.

Обов'язково слід вказати про особливості взаємодії досліджуваної групи та практичного психолога, про ступінь інтересу досліджуваних до запропонованих завдань, про спосіб їх виконання, про темп та працездатність досліджуваних.

5. *Програми* групових та індивідуальних психокорекційних занять, що включає аналіз її ефективності та спостереження за клієнтом (клієнтами).

6. Опис консультативної роботи з одним клієнтом.

7. Соціально-психологічний тренінг та опис одного заняття.

8. Структура та зміст *профорієнтаційного заняття* і фотозвіт про проведені профорієнтаційні заходи.

9. *Самоаналіз* проходження практики (Алгоритм професійно-орієнтованого завдання).

Виконання всіх визначених завдань практики повинно обов'язково узгоджуватися і координуватися практичним психологом за місцем проходження практики.

Правила оформлення результатів дослідження

1. Матеріали індивідуальних та групових досліджень оформлюються на стандартних аркушах паперу формату А4 у формі письмового звіту. Бланки та протоколи досліджень додаються.
2. Матеріали досліджень скріплюються степлером.
3. Бланки групових досліджень зберігаються у конвертах, на якому вказується назва методики та клас, група, відділ чи колектив.

Додатки

Додаток 1

**Зразок оформлення титульної сторінки матеріалів
індивідуального дослідження**

Назва методики _____

Дата та час проведення дослідження _____

Інформація про досліджуваного:

кодове ім'я _____ стаття _____

дата народження _____ вік _____ р. _____ міс. клас _____

Додаткова інформація

**Зразок оформлення титульної сторінки матеріалів
групового дослідження**

Назва методики _____

Дата та час проведення дослідження _____

Клас, група чи колектив _____ Кількість учнів чи співробітників _____

Додаткова інформація

ПРАКТИКА ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФАКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Дана практика – це пошукова робота студентів, яка передбачає аналіз та узагальнення теоретичного та емпіричного матеріалу для написання магістерської роботи та опанування методикою наукових досліджень.

Основною метою фахової практики є підведення підсумків констатувального і формувального етапів магістерської роботи студентів: здійснення огляду наукової літератури з проблеми магістерської роботи і розкриття категоріального поля аналізованої проблеми; критичний аналіз науково-методичної літератури; виконання перекладу необхідних наукових текстів з іноземних мов, дотичних до дослідження; написання і публікація статей і тез в наукових часописах; участь у студентських наукових конференціях.

Конкретний зміст і завдання практики за темою кваліфікаційної роботи визначаються метою і завданнями магістерської роботи. **База проходження практики** залежить від об'єкту і предмету дослідження.

Прикладні завдання практики за темою кваліфікаційної роботи узгоджуються з керівником магістерської роботи і залежать від програми констатувального етапу дослідження і завдань необхідного формувального експерименту.

Завдання практики за темою кваліфікаційної роботи:

1. Закріпити на практиці засвоєні теоретичні знання з фахових психологічних дисциплін, методології і організації науково-психологічних досліджень.

2. Здійснити огляд і критичний аналіз наукової літератури з проблеми, яка відповідає темі дослідження магістерської роботи за останні 5 років. Обов'язково необхідно підібрати кілька джерел іноземною мовою. За результатами роботи підготувати звіт, в якому зазначити повну бібліографію (за новими стандартами) кожного джерела, його місце знаходження та коротку анотацію і одноабзацний критичний аналіз основних джерел. Формулювання проблеми узгоджується з керівником практики.

Бібліографія	Анотація
Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. О. М. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.	В енциклопедії в термінах і поняттях відображено сучасний рівень розвитку психологічної науки, охоплено основну інформацію з різноманітних її галузей, відомості про багатьох видатних психологів. <i>(Додати одноабзацний критичний аналіз основних джерел).</i>

3. Розкрити категоріальне поле аналізованої проблеми: дати всі визначення базових понять, які зустрічалися в науковій літературі з обов'язковою вказівкою автора та літературного джерела.

4. Підбір методів, релевантних меті та завданням дослідження.

5. Організація та проведення практичного психологічного дослідження в межах теми магістерської роботи.

6. Обробка та інтерпретація результатів дослідження.
7. Формулювання висновків.
8. Описати труднощі, з якими може стикнутися дослідник при вивченні аналізованої проблеми (пов'язані з теоретичним аналізом, збором емпіричного матеріалу, підбором методів дослідження тощо).

Звітна документація практики за темою кваліфікаційної роботи:

1. Звіт за результатами огляду наукової літератури.
2. Звіт за результатами аналізу категоріального поля наукової проблеми.
3. Звіт за результатами опису труднощів у вивченні наукової проблеми.
4. Теоретичний аналіз проблеми.
5. Обґрунтування методологічних засад дослідження.
6. Аналіз результатів психологічного дослідження (бланки, протоколи).
7. Формулювання висновків магістерської роботи.
8. Упорядкований список використаних джерел за новими стандартами.
9. *Характеристика* з оцінкою керівника практики.
10. Щоденник проходження практики

За умови, коли студент-магістр не звітується за виконаними завданнями, його практика може бути оцінена «незадовільно» і стає *академічною заборгованістю*.

За результатами проходження фахової практики та практики за темою кваліфікаційної роботи керівник практики пише *характеристику*, де зазначає рівень успішності виконання магістром поставлених завдань.

Рекомендована література

1. Авторські програми з психології / упоряд. О. Главник. К.: Шкільний світ, 2002. 112 с.
2. Адаптація дитини до школи / упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 111 с.
3. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: навч. посіб. К.: Четверта хвиля, 2004. 256 с.
4. Горбунова В. В. До проблеми методологічних засад експерименту в психології. *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. 2005. Вип. 26, в 4-х томах. Том 1. С. 383-386.
5. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навч. посіб. Київ: Професіонал, 2007. 238 с.
6. Діагностика і корекція емоційних станів молодших школярів / уклад.: Л. А. Лавренчук, Л. А. Скаковська, Є. С. Клецова. Житомир, 2002. 47 с.
7. Документація психолога / упоряд. Т. Гончаренко. К.: Ред. Загальнопед. Газ., 2005. 120.
8. Інтелектуальні здібності дитини / упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 96 с.
9. Комплекс програм і методичних рекомендацій з організації і проведення педагогічної практики з психології / Л. В. Долинська, О. В. Скрипченко, Т. М. Лисянська та ін. Київ: Вид. Нац. Пед. ун. ім. М. П. Драгоманова. 2006. 141 с.
10. Корекційна робота психолога / упоряд. О. Главник. К.: Шкільний світ, 2002. 112 с.
11. Коробко С. Л., Коробко О. І. Робота психолога з молодшими школярами: Метод. посіб. К.: Літера ЛТД, 2006. 416 с.
12. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 384 с.
13. Лепіхова Л. А., Татенко В. О. Методика: «Психологічна група ризику – ПГР». Психологія. Наук.-метод. зб. К.: Освіта, 1993. Випуск № 41

14. Методичні рекомендації по проведенню тренінг-курсу для підлітків з питань просвітницької роботи щодо здорового способу життя. К.: Міленіум, 2002. 48 с.
15. Музика О. Л. Курсові роботи з психології: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 104 с.
16. Осадько О. Технології психологічного консультування. К.: Ред. Загальнопед. Газ., 2005. 128 с.
17. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. Для студентів, курсантів, аспірантів і ад'ютантів / за ред.. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
18. Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами: методичні рекомендації / уклад.: М. П. Гребенюк, Г. З. Шевчук. Луцьк: ВІППО, 2019. 60 с.
19. Основи психодіагностики: навч. посіб. К.: Главник, 2006. 144 с.
20. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи: навч. посіб. для магіст. і асп. Київ: ТОВ «Філ-студія», 2006. 320 с.
21. Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. О. М. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.
22. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології: навч.-метод. посіб. Київ: Ніка-Центр, 2003. 204 с.

Зміст

Положення про психологічні практики.....	3
Мета практик.....	4
Принцип організації практик.....	4
Завдання практик.....	5
Загальні положення даних видів практик студентів-психологів.....	6
Обов'язки студентів-практикантів.....	7
Обов'язки керівників магістерських практик.....	8
Організація настановних та підсумкових конференцій.....	9
Форми та методи контролю магістерських практик.....	10
Критерії оцінювання магістерських практик.....	11
Деонтологічні особливості проходження психологічної практики.....	12
Етичний кодекс психолога.....	13
Фахова практика та практика за темою кваліфікаційної роботи для студентів V курсу спеціальності 053 «Психологія».....	17
Загальні вказівки.....	17
Фахова практика.....	17
Завдання фахової практики	17
Особливості проходження фахової практики.....	18
Зміст фахової практики.....	19
Ймовірний прикладний перелік професійно-орієнтованих завдань, які можуть бути дотичні до теми, мети і об'єкту дослідження.....	20
Звітна документація.....	24

Правила оформлення результатів дослідження.....	26
Практика за темою кваліфікаційної роботи.....	29
Завдання практики за темою кваліфікаційної роботи	30
Звітна документація практики за темою кваліфікаційної роботи	31
Рекомендована література.....	32

Навчально-методична література

Стоцький Я. В.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для магістерських практик:
фахової практики і практики за темою кваліфікаційної роботи**

для студентів спеціальності 053 «Психологія»
усіх форм навчання

Комп'ютерний набір О. І. Білявець
Комп'ютерне макетування та верстка О.І. Білявець

Формат 60x90/16. Обл. вид. арк. 1,15. Тираж 10 прим. Зам. № 3622

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №4226 від 08.12.11